

Fakakalakalasi ‘o e fakatu’utāmaki ki ha ‘apí

‘I he hili ‘a e ngaahi fakatamaki fakanatula lalahi ‘i he kongā kimu’a ‘o e 2023, ‘oku mau kamata’i ai ha ngaahi sivilivi’i ‘o e fakatu’utāmaki ki he ngaahi ‘apí nofo’anga kuo uesia ‘e he ngaahi fakatamaki fakanatula kimu’i ni ma’i mo e ngaahi ‘apí ‘oku ngalingali ke ‘i ha tu’unga fakatu’utāmaki ki ha fakatamaki ‘i he kaha’ú.

Na’e angafēfē ho’o ‘ilo’i hoku ‘apí ki he tohi ko ‘ení?

‘Oku mau fetu’utaki ki he kau ma’u ‘apí ‘a ia na’e uesia ‘e he ngaahi fakatamaki fakanatula lalahi na’e hokó pe ‘oku nau nofo ‘i ha feitu’u ‘e ala tu’u fakatu’utāmaki ‘i he kaha’ú.

‘Oku mau fetu’utaki atu kiate koe koe’uhí ‘oku fiema’u ke fakahoko ha sivilivi’i ‘o e fakatu’utāmaki ki ho’o ‘apí. Ko ha sivilivi’i ‘o e fakatu’utāmaki ‘okú ne vakai’i kotoa ‘a e ngaahi fakaikiiki fekau’aki mo e ‘apí pea ‘e fiema’u nai ke sivi’i ‘a e ‘apí ‘o fakahoko ‘e ha kau mataotao fakatekinikale.

‘Oku fakataumu’a ki he hā ‘a e sivilivi’i ‘o e fakatu’utāmaki?

‘Oku tokoni ‘a e sivilivi’i ‘o e fakatu’utāmaki ke ne ‘omai ha ‘ata totonu ‘o e faingamālie ‘e ngalingali ke fakatupunga ai ‘e he ngaahi fakatamaki fakanatula lalahi ‘i he kaha’ú ha fakatu’utāmaki ki he mo’uí pea ‘oku ‘i ai nai ha founga ‘e ala mapule’i ai ‘a e fakatu’utāmaki ko ‘ení ke hoko ‘o malu ‘a e nofo ‘i ai ki he kakaí. ‘Oku ‘omai ‘e he sivilivi’i ‘o e fakatu’utāmaki ‘a e fakamatala ‘oku fiema’ú ki hono fokotu’u ‘o ha kalasi ‘o e fakatu’utāmaki ki ho’o ‘apí.

Ko e hā ‘a e ngaahi kalasi ‘o e fakatu’utāmaki?

‘I he ‘aho 1 ‘o Mē na’e fanongonongo ai ‘e he pule’angá ha fa’unga-ngāue fo’ou ke fokotu’u ha kalasi ‘o e fakatu’utāmaki ki he ngaahi ‘apí ‘i he ngaahi feitu’u na’e uesia ‘e he ngaahi fakatamaki fakanatula lalahi na’e hokó.

Ko e fa’unga-ngāue ki he fakatu’utāmaki ‘a e Pule’angá ‘oku ‘i ai ha kalasi tefito ai’e tolu, mo ha ngaahi kalasi tokoni, ke tokoni ki hono fakamatala’i ‘a e ngaahi founga ‘oku ‘atā atu ki hono holoki ‘a e tu’unga fakatu’utāmaki ki ha tu’unga ‘oku lelei ange.

Kalasi ‘o e fakatu’utāmaki	Ngaahi ‘uhingá	Ngaahi fakatātaá
1	Ko hono fakalelei’i pē mei he tu’unga kimu’a ‘a e fiema’u ki hono mapule’i ha fakatu’utāmaki ‘o ha fakatamaki fakanatula mālohi ‘i he kaha’ú.	Ko hono fakalelei’i ha maumau si’isi’i pē mei ha tāfea ka e ‘ikai ha fiema’u ki hano fa’u fo’ou/ngaahi fo’ou.
2C	‘Oku ola lelei ‘aupito ‘a e ngaahi ngāue kau atu ke fakalelei’i ‘i he tu’unga fakaekomuniti ki hono pule’i ‘o ha fakatu’utāmaki fakanatula mālohi ‘i he kaha’ú.	‘Oku fakalelei’i mo fakafo’ou ‘e he pule’angá ‘a e ngaahi fa’unga-ngāue malu’i ki ha tāfea ke ne mapule’i ola lelei ‘a e fakatu’utāmaki ‘o ha ngaahi tāfea ‘i he

		kaha'ú 'i he hokosia koia 'a e ngaahi uesia 'o e feliliuaki 'o e 'eá.
2P	Ko e e ngaahi ngāue kau atu ke fakalelei'í 'i he tu'unga fakaekonga 'apí 'oku fiema'u ia ke mapule'í 'aki ha fakatu'utāmaki fakanatula mālohi 'i he kaha'ú, 'o fenāpasi mo e ngaahi ngāue kau atu ke fakalelei'í 'i he tu'unga fakaekomuniti	'Oku fiema'u ha ngaahi founa malu'i tefito ki he ngaahi 'apí. Ko e fakatātā, 'oku fiema'u ha ngaahi tafe'anga vai kuo fakalelei'i, ko hono hiki'i hake 'o e ngaahi fale. Ko hono ngaahi lelei 'e tanaki atu ia ki he tokotaha 'oku ne 'o'ona 'a e 'apí ká 'e 'i ai nai ha ngaahi 'īsiu fekau'aki mo hono totongí te nau fehanganagai mo ia.
2A	'I ai e faingamālie ke hoko ko ha kalasi 2C/2P ka 'e fiema'u hano sivilivi'i faka'auliliki lahi ange.	'E fiema'u nai ha ngaahi ngāue kau atu ke fakalelei'í/malava ka e 'ikai ke fe'unga 'a e fakamatalá ke ne 'omai ha fuofua fakatu'utu'unga ('e lava ke nga'unu holo 'i he vaha'a e ngaahi kalasi 'e "2" pe ki he kalasi 1 / 3 'amui).
3	Ko ha fakatu'utāmaki 'o ha matangi mālohi 'i he kaha'ú 'e 'ikai ke malava 'o mapule'í fe'unga. 'I he ngaahi tu'unga 'e ni'ihi 'e kei malava pē hano ngāue'aki ha ngaahi konga'apí 'e ni'ihi, ka ki he fa'ahinga 'e ni'ihi 'oku 'i ai ha fakatu'utāmaki ai 'a ia 'e ala hoko ai ha lavea pe mate.	'I he fehanganagai mo e ngaahi fakatu'utāmaki 'o e feliliuaki e 'eá kuo tupulaki 'e lava ke fetaulaki 'a e konga 'apí mo ha fakatu'utāmaki 'o e tāfea 'i he kaha'ú. Ko ha konga 'apí kehe 'e lava ke 'i ha tu'unga ia 'oku 'ikai tu'uma'u ai 'a e konga kekelelé 'a ia te ne 'omai ai ha fakatu'utāmaki hokohoko.

'Oku mou 'ilo'i 'a e kalasi 'o e fakatu'utāmaki 'oku 'i ai hoku 'apí?

'I he taimi ní 'oku 'ikai ke mau lava 'o fakapapau'i ha kalasi 'o e fakatu'utāmaki, pea 'e 'ikai ke mau ma'u ha fakamatala fe'unga ke fakahoko 'aki ha sivi 'oku toe fakaikiiki angé kae 'oua ke mau ma'u mai ha fakamatala lahi ange, kau ai ha fa'ahinga me'a te ke ala 'omai.

Te u 'ilo'i nai 'a fe 'a e kalasi 'okú ou 'i ai?

Ko e fakafuofua 'o e taimi ke fakapapau'i ai 'a e kalasi 'oku fakatu'unga ia 'i he feitu'u 'oku ke nofo ai mo e tu'unga 'o e maumau ki ho 'apí. 'Oku laui afe 'a e ngaahi 'apí 'i 'Aokalani 'oku fiema'u ki ai ha sivilivi'i 'o e fakatu'utāmaki pea 'e fiema'u ha ki'i taimi ke fakakakato kotoa ai kinautolu. Kātaki 'o vakai ki ho'o tohi ki he fakafuofua 'o e taimi ki ho'o tu'unga 'o'ou.

'Oku lava ke u 'ilo mei he'eku tohi fakahinohinó fekau'aki mo e kalasi 'o e fakatu'utāmaki 'oku ngalingali 'e 'i ai hoku 'apí?

'Ikai. Ko e papa fakahinohino Rapid Building Assessment na'á ne fakatokanga'i 'i he taimi pē koia ha fakatu'utāmaki ki he mo'uí mo e tu'unga malú 'i he hili 'a e ngaahi 'alotāmaki 'i he konga kimu'a 'o e ta'u ní.

Ko e fakakalakalasi 'o e fakatu'utāmaki 'a e Pule'angá 'okú ne vakai'i 'a e tu'unga fakatu'utāmaki 'o e 'apí 'i he lele lōlōá. 'Oku 'uhinga ení 'oku 'ikai ke 'i ai ha fehokotaki fakahanganatonu 'a e lanu 'o ha papa fakahinohino mo e ngaahi kalasi 'o e fakatu'utāmaki 'a e pule'angá.

Ko e fakatātaā, ko ha ‘api ‘oku papa fakahinohino lanu kulokula ‘e lava ke fakakalasi ia ko ha:

Kalasi 1 kapau ‘e fakahaa’i ‘e ha sivilivivi’i ‘o e fakatu’utāmaki ‘oku toe fakaikiiki ange ‘oku ma’ulalo ange ‘a e fakatu’utāmaki ‘i he vakai ‘a e Rapid Building Assessment.

Kalasi 2 kapau ‘e fakahaa’i mai ‘e ha sivilivivi’i ‘o e fakatu’utāmaki ‘oku fu’u mā’olunga ‘a e fakatu’utāmaki, ka ‘e ala holoki ia ‘aki hono fakahoko ha ngaahi ngāue (hangē ko e, langa ‘o ha holisi malu’i).

Kalasi 3 kapau ‘e fakahaa’i mai ‘e ha sivilivivi’i ‘o e fakatu’utāmaki ‘oku fu’u mā’olunga ‘a e fakatu’utāmaki pea ‘oku ‘ikai ke ‘i ai ha founa ke holoki ‘aki ‘a e fakatu’utāmaki.

‘E ala ‘i ai mo ha ngaahi tu’unga ‘a ia ko ha ‘api ‘oku papa fakahinohino lanu engeenga, pe na’a mo e ‘ikai ha papa fakahinohino, ‘e fokotu’u ko ha Kalasi 3 hili ha sivilivivi’i ‘o e fakatu’utāmaki ‘oku toe fakaikiiki ange.

‘Oku ‘uhinga ki he hā ‘a e kalasi ‘o e fakatu’utāmaki ‘i he’ene fekau’aki mo ‘eku ‘eke malu’i?

‘E ‘ikai ke ‘i ai ha uesia ki ho’o ‘eke malu’i, ‘e hokohoko atu pē ho’o ‘eke malu’i ‘i he tu’unga angamaheni. Ko ho’o totonu fakaealea ki he malu’i ‘oku ‘i he vaha’a ia ‘o’ou mo e kautaha malu’i, pea ‘oku mau fokotu’u atu ke ke fetu’utaki kiate kinautolu fekau’aki mo ha’o ngaahi fehu’i pe hoha’a. ‘Oku ‘i ai ha ngaahi fakamatala ‘aonga ‘i he uepisaiti Insurance Council of New Zealand (www.icnz.org.nz).

Ko e hā ‘a e founa ngāue tokoni ki he ngaahi ‘api Kalasi 3?

Na’e fakapapau’i mai ‘e he Pule’angá ‘i he ‘aho 1 ‘o Suné tenau pouaki ha polokalama tokoni ki he ngaahi ‘api Kalasi 3. Ko e fakaikiiki ki he founa ‘e fakahoko ai ení mo e founa ‘e fakapa’anga aí ‘oku lolotonga fai ‘a e ngāue ki ai mo e Pule’angá mo e ngaahi kōsilió, pea ‘oku mau ‘amanaki ke ma’u ‘a e fakamatala fakamuimitaha mei he Pule’angá ‘i he ngaahi uike ka hoko maí.

‘E lava fēfē ke u ma’u ha fakamatala lahi ange?

‘Oku mau ‘ilo ‘e lahi ho ngaahi fehu’i fekau’aki mo e founa fakakalakalasi ‘o e fakatu’utāmaki, pea te ke ngalingali ongo’i ta’efiemālie fekau’aki mo e ‘uhinga ‘a e me’á ni kiate koé.

‘Oku lahi ‘a e ngaahi founa ke ke ma’u ai ha fakamatala lahi ange pe tokoni.

Vakai ki he aucklandcouncil.govt.nz/recovery. Neongo ‘oku te’eki ai ke mau ma’u kotoa ‘a e ngaahi talí, ‘oku ‘i ai ha ngaahi fakamatala lahi ange fekau’aki mo e founa ko ení ‘i he ‘initaneti. ‘Oku mau fokotu’u atu ke vakai’i ‘a e uepisaiti kimu’a ke ke fetu’utaki maí koe’uhí ‘e ala vave ange ai ho’o ma’u ‘a e fakamatala ‘oku ke fiema’ú.

Kapau ‘oku ‘i ai ha’i fehu’i, te ke lava ‘o ‘imeili mai ki he propertycategory@aucklandcouncil.govt.nz

Kapau ‘oku ke fie talanoa ki ha tokotaha fekau’aki mo e fakamatala ‘i he tohí ni, te ke lava ‘o tā ki he ‘emau timí ‘i he fika 09 884 2070. ‘Oku mau ‘amanekina ha ngaahi tā telefoni tokolahi mai ‘i he fika ko ‘ení, pea ‘oku mau fakamālō atu ki ho’o kātaki kapau ‘e tuai hono tali atu ho’o tā maí. ‘Oku ‘atā atu ‘emau timí ‘i he 7 pongipongi ki he 7 efiafi, Monite ki he Falaite, mo e 9 pongipongi ki he 3 efiafi, Tokonaki/Sapate.